

НАПРЯМ 3. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Братчук Л.М.

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу аграрної економіки і продовольства,
Національна академія аграрних наук України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-432-3-9>

ПРО ПРИНЦИПИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасні реалії сьогодення в Україні потребують розвитку національної економіки на нових інноваційних засадах та правильного нормативно-правового регулювання. При цьому актуальним є ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності відповідно визначених правил та принципів.

Метою бухгалтерського обліку є забезпечення своєчасною, правдивою, релевантною інформацією зацікавлених користувачів фінансової звітності. Проте, «воєнні виклики» змінюють інформаційні запити користувачів; впливають на систему та методологію ведення бухгалтерського обліку. Як наслідок, на формування методологічних інструментів, – методів, способів, прийомів, принципів, тощо.

Загальноновизнано, що в теорії бухгалтерського обліку принципи є складовою концептуальних основ бухгалтерського обліку. Вони в сукупності із постулатами, методами, процедурами, правилами формують методологію бухгалтерського обліку. Крім того, принципи бухгалтерського обліку є основою для розробки облікової політики на підприємстві.

Слід відмітити, що принципи, як методологічна складова формуються, виходячи із визначених цілей бухгалтерського обліку, які в першу чергу орієнтовані на реалізацію потреб власника. Якщо проаналізувати принципи бухгалтерського обліку в різних країнах, то можна стверджувати, що в їх основі закладені ідентичні сутнісні ознаки (повнота висвітлення,

надійність, правдивість, послідовність, безперервність, суттєвість і т.д.). Визначені принципи є характерними для кожної країни та враховують особливості її економічного розвитку.

Діюче законодавство визначає наступні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності: повне висвітлення; автономність; послідовність; безперервність; нарахування та відповідність доходів і витрат; превалювання сутності над формою; єдиний грошовий вимірник та інші, яких слід дотримуватись при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності. Визначені принципи теоретично обґрунтовані та їх дотримуються на практиці. Проте, серед даних принципів бухгалтерського обліку є певні невідповідності.

Так, принцип безперервності засвідчує про продовження діяльності підприємства, що надає йому надійності та перспективності. Будь які зміни в діяльності підприємства вимагають змін в обліковій політиці, і відповідно у фінансовій звітності.

На думку Легенчука С.Ф., розглядаючи досягнення в сфері фізики, одним із можливих напрямів розвитку філософських основ бухгалтерської науки може виступати здійснення інтерпретації та застосування в обліку принципу корпускулярно-хвильового дуалізму. Застосування цього принципу означає, що з одного боку, господарську діяльність можна розглядати як потік перервних фактів господарського життя, які в багатьох випадках проявляють властивості безперервних хвиль (уособлюють собою безперервну діяльність [1].

Принци автономності – підприємство розглядається як самостійна одиниця, тобто відокремлено від своїх органів управління і від інших підприємств. Тому в обліку повинні відображатися активи, зобов'язання та капітал тільки даного підприємства.

Принцип єдиного грошового вимірника, як базовий є в основі всіх господарських операцій на підприємстві. Проте, внутрішні та зовнішні користувачі зацікавлені в інформації як фінансового, так і не фінансового характеру. Такими можливостями наділена система управлінського обліку, тощо.

Принцип періодичності – застосування розподілу господарської діяльності на певні періоди для складання фінансової звітності. Подання фінансової звітності щоквартально та за рік регулюється законодавчо.

Принцип повного висвітлення засвідчує повноту інформації про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, які впливають на прийняття рішень. Тобто користувачам повинна бути надана правдива, своєчасна та прозора інформація про активи та результати діяльності підприємства.

На думку Проданчука М.А. принципи обачності та повного висвітлення мають неузгоджений характер та частково суперечать один одному. Враховуючи, що в національних стандартах бухгалтерського обліку відсутній критерій щодо розкриття інформації, що є суттєвою, автором запропоновано віднести принцип повного висвітлення до складу якісних характеристик [2, с. 124].

Шигун М.М., досліджуючи принципи бухгалтерського обліку, запропонувала для підвищення якості звітної інформації визначення принципів в бухгалтерському обліку здійснювати з відокремленням рівнів ведення обліку та складання звітності й виділяти, відповідно, принципи організації бухгалтерського обліку (принципи комплексності, автономності, безперервності діяльності, раціональності, адекватності, імперативності), ведення бухгалтерського обліку (принципи подвійного відображення, відповідності, обачності, превалювання сутності над формою, історичної вартості, грошового вимірника, періодизації, послідовності, повноти, несуперечливості), принципи складання і подання фінансової звітності (достовірності, зрозумілості, суттєвості, взаємоузгодженості, відкритості, об'єктивності) [3, с. 200].

Погоджуємося з автором щодо визначення принципів в бухгалтерському обліку з відокремленням рівнів ведення обліку та складання звітності. Проте, доцільно було б розкрити принципи управлінського, стратегічного та податкового обліку, які є складовими системи бухгалтерського обліку та мають практичне спрямування.

Отже, такі невідповідності та не точності у визначених принципах бухгалтерського обліку призводять до їх не виконання повною мірою на практиці. З цього приводу Хахонова Н.М. зазначає, «що одночасно виконувати всі принципи інколи не має можливості, оскільки між ними прослідковується певне протиріччя. В конкретному випадку бухгалтеру слід віддавати перевагу найбільш значимим принципам і керуватися при цьому принципом релевантності (доречності). Цей принцип можна визначати як вибір в якості основних тих принципів, які дадуть можливість отримати найбільш корисну з точки зору користувача інформації, необхідної для прийняття рішення [4, с. 90].

Слід відмітити, що реалії сьогодення дають поштовх до розвитку нових креативних інноваційних ідей, появи нових активів, платежів, тощо. Технологічне оновлення та їх інноваційне «наповнення» призвело до розширення бухгалтерських можливостей, – хмарних обчислень, які є одним із сучасних способів ведення бухгалтерського обліку. Тенденція використання хмарних технологій/обчислень буде тільки розширюватися.

Взагалі «хмарні обчислення» – технологічна процедура обробки даних, в тому числі в програмному забезпеченні на віддалених центрах через Інтернет. Це по суті сервер, який знаходиться в будь якій точці і дає можливість вести бухгалтерський облік в будь-якому місці. Отже – це «ресурсна модель», яка змінює сучасні підходи до ведення бухгалтерського обліку.

Враховуючи зазначене, на нашу думку, важливим є принцип бухгалтерського обліку – принцип доступності. Взагалі доступність – це властивість досяжності й можливості використання інформації на певну вимогу. Суть такого принципу полягає в тому, що його дотримання дозволить забезпечити формування та використання інформаційного ресурсу, в т.ч. в системі бухгалтерського обліку в будь-який період для задоволення потреб різних користувачів. Тобто це не тільки доступ для формування інформаційного ресурсу, а і використання його для поставлених цілей у суб'єкта господарювання.

Тобто дотримання принципу доступності забезпечить своєчасне та повне відображення активів та пасивів в системі бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання. Це дозволить також зацікавленим користувачам використовувати інформацію для прийняття як тактичних, так і стратегічних цілей. Що в кінцевому підсумку сприятиме прозорості та покращенню ведення бізнесу.

Отже, принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності є важливою складовою методології бухгалтерського обліку та забезпечення її надійності. На основі проведених досліджень запропоновано необхідність дотримання такого принципу бухгалтерського обліку як доступність. Це дозволить забезпечити відповідний рівень об'єктивності та своєчасності інформації для всіх зацікавлених користувачів, в тому числі для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Література:

1. Легенчук С.Ф. Основи науки бухгалтерський облік: структурний аналіз. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/download/47167/43765>
2. Проданчук М.А. Принципи фінансової звітності в управлінні фінансовими ресурсами вітчизняного агробізнесу. Запровадження МСФЗ в Україні: проблеми та перспективи для аграрного сектору. Міжнародна науково-практична конференція. ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, 25 листопада 2011 р. : збірник тез та виступів / відпов. за вип. Б.В. Мельничук. Київ : ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2011. 438 с.
3. Шигун М.М. Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності: Семантика понять і змісту. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2009. № 3(49). С. 199–203
4. Хахонова Н.М. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку: навчальний посібник. 2002. 208 с.